

Horrelako gai bati buruzko ideiak, ugariak eta desberdinak izan behar nahi eta nahi ez, ez bait da berdin fedearen barrenetik ala kanpotik pentsatzea, ez bait da berdín, fededunen artean ere, teologo izatea ala ez izatea.

Guretzat interesik handiena, ugaritasun eta desberdintasun horren berri izateak eta ezagutzeak duela uste izan dudanez, hango eta hemengo pentsalarien iritziak biltzen saiatu natzaizue.

Hastapenetatik bertatik du gai honek zailtasuna, ez bait gaude ados hitzen esanguratan ere. Horixe gertatzen zaigu hain zuzen *ideologia* hitzarekin; mila gauzatan eta mila eratan erabiltzen dugula: filosofian, eguneroko hizkuntzan, politikan eta abar. Batzutan mundua ikusteko era bat adierazi nahi izaten da, programa eta helburu sail bat bestetan, esangura gaiztoa erastea zaio maiz: teoria hutsa, abstrakzioa, dogmakeria adierazi nahiz.

Ideologia eta errealidadea, batez ere errealidadea eta zientzia, haserre bezala ikusten dira eta are gehiago: ideologia, epaitzeko askatasuna mugatzen duen gauzatat hartzen da.

Antzinako pentsalariak alde batera utzirik, nahiago dut azken mende bi hauetakoak zuzen zuzenean hartzea, gure iritzietatik edo ta besterengan aurkituko ditugunetatik, hurbilago egonea direlako. Gainera, gaurko pentsalariak ideologiatzat dadukatena eta Platon batek adibidez zedukana, ez bait dira gauza berdina, konparagaitzak dira haren pentsamentua eta gaurkoa. Harentzat, ideiak dira izatearen oinarritzko forma, gauzak baino lehen dena.

Ideien munduan, denboraz kanpo, benetan denaren kopia besterik ez liriteke gauzak. Gaurko pentsamentuarentzat ordea, ideiak eta beren ondorioek: zientziek, arteek, kulturak, moralak, deretxoak eta erlijioak, ez dute beren baitan izateko arrazoia eta balioa, aitzitik beste helburu batzuen menpean daude.

Ideologiak, ideologiazko pentsamentuak, ez dute benetan dena, errealidadea, ikusarazten; nahi, egin, espero behar dena azaltzen saiatzen dira.

Enziklopediaren garaitako pentsalarietatik jaiotzen da ideologiaren konzepzio honetan erroturik erlijioaren interpretazio bat. Erlijioa eta dogmak agintea dutenek (ez agintariek bakarrik, bai eta agintea sostengatzen dutenek ere) menperatzeko indar bezala, dagoen egoera justifikatu edo ontzat emateko, hau Jainkoaren borondateak bidali duena dela sinestarazteko medioak dirateke. aldaketak, gizadiaren aurrerapena, eragozteko medioak dirateke.

Urrats labur batez pasatzen da konzepzio honetatik lehenbizi Feuerbach-en iritzietara, Marx eta Engels-enetara gero. *Ludwig Feuerbach*-en tesia hauxe da: gizonak bere bizitzan falta duen guztia lortu nahiz, bere irudimenaren eta boronda-

tearen bidez sortzen duena da erlijioa, norberaren segurantza bilatzen duelarik.

Marx

Marx-entzat erlijioa alienazio bat da, beste edozein alienazio bezala, gizarteko injustiziak gairitzen direnean deuseztuko dena.

Kontutan izan behar da Marxek Prusian erlijioz kutsatutako Estatu bat ezagutu zuela eta kontserbadoreek aginteari eta egoera sozialari bere hartan eusteko, erlijioaz baliatzen zirela hain zuzen. Estatuaren teoriko nagusiaren oinarrizko proposamendua hauxe zen: Estatua, gizon bekatariak beste gizonak ez ditzan desegin eta honda, sortua izan da. Estatuaren izateko arrazoiak teologiazko bezala azaltzen zuten, gizonaren bekataritasuna hartzen bait zuten oinarritzat.

Giro hartan batzuk hori gaizki ikusirik Estatua eta erlijioa elkarrengandik apartatzea proposatzen zuten, baina Marxek postura hau ere ez zuten onartzen, horrela pentsatzen bait zuten: Erlijioa dagoen bitartean, nahiz eta pertsona bakoitzaren baitan bakarrik egon, alienazioaren erroak bizirik daude.

Estatua erlijioarekin nahasturik egotea ez da gaitz osoa. Gizon bakoitzak bere bizitza pribatuan erlijioa praktikatzeko ere alienazioa da. Erlijioa ez da beste alienazioren iturburu, ondorio baizik. Erlijioa deusezteko, lehenbizi problema politikoak zuzendu behar dira.

Estatu kristauaren kritika egiten hasirik, heltzen da Marx puntu honetara. Erlijioari berari lotzen zaionean, gizonak bere baitan sentitzen duen bikoiztasunagatik bere burua mundu honetatik kanpo proiektatzean datzala dio. Urruntze hori ere bitara egiten omen du gizonak: etsipenaren bidez, mundu honetatik kanpo bere baitako etendura deseginen delakoan edo ta bere garaiko

egoera politiko eta sozialari egia traszendente batek eman lekiokkeen justifikazioaren bidez. Bigarren puntu honi helduko diogulan honen gaiak hala eskatzen duelako.

Kristautasunaren printzipio sozialek antzinako esklabismoa justifikatzen dute, Erdi Haroko serbutza gorraldu eta proletargoaren zapalketa ontzat eman, behar denean, kontrako itxurak eginik bada ere. Kristautasunaren printzipio sozialek klase menperatzaile eta klase menperatu baten beharra aldarrikatzen dute eta azkenengo honentzat lehenbizikoari karidadea eskatzearekin kontentatzen da. Kristautasunaren printzipio sozialek zerurako uzten dute injustizia guztien erremediatzea eta injustizia horietxen irautea justifikatzen dute (1).

Gure menpean sartzen garelarik *Gramsci* da ideologia eta fedearen arteko harremanez mintzatu denetako bat.

Gramsci

Antonio Gramsci, Sardegna-ko herri ttipi batean jaio zen 1891an. Pentsalari bezala lan handia egin zuen eta alderdi askotatik: faszismoaren iturburuak eta izateko arrazoiak aztertzen, gaurko munduko teknika, literaturaren kritika, kulturaren antolamendua, filosofia, e. a. Kazetari gartsua izana dugu Italian.

1926an hogeitertiarako sartu zuten faszistek gartzelara. 1937an hil zen Erroman.

Erlijioa, mundua ikusteko era baten eta arauerako jokabide baten arteko fede-batasunari deitzen dio eta guk lan honetan zehar ukitu dugun gaia hartuz horrela galdetzen du: fede batasun honi zergatik deitu *erlijioa* eta ez *ideologia* edo kupidarik gabe *politika*?

---

(1) MEGA I, VI 271 horr.

Filosofia ez dago abstraktuki; *filosofiak* daude edo ta mundua ikusteko erak eta beti aukeratu egiten da horien artean. Nola egiten da aukeramen hau? Ekintza intelektual huts bat ahal da ala gauza konplejuagoa da? Gainera pentsamoldea eta jokabidea ez dira ados egoten maiz. Zein da horretaz mundua ikusteko benetako era, intelektual hutsaren bidez aukeratzen dena ala bakoitzaren jokabidetan azaltzen dena?

Edozein ekintza politikoa da; beraz ez ahal daiteke esan bakoitzaren benetako filosofia bere politikan dagoela? Desberdintasun hau Gramsciren iritziz, mundua ikusteko era bat eta jokabide bat duen giza multzo batek, intelektualki beste giza multzo baten mundua ikusteko era hartzen duenean sortzen da.

Hemendik irtenda planteatzen du Gramscik kultura mugimendua, erlijio, fede, ekintza bihurtutako filosofia eta honen teoriatzko sostengu ororen oinarritzko problema bat; beste hitz batzutan esateko, ideologia ororen gakoa; artean, deretxoan, ekonomian, bakoitzaren eta gizartearen bizitza osoan azaltzen den mundua ikusteko erari deitzen badiogu ideologia. Problema hau, ideologia hori oinarritzat hartzen duen giza-multzoaren ideologia-batasuna da.

Erljioen indarra eta batez ere Eliza Katolikoarena, erlijiodunen arteko dotrina batasunaren premia, indartsu sentitzean dagoela dio eta borrokan dihardutela intelektualak eta herri xehea ez daitezen aparta. Herri xehea intelektualen mailara eramate lan astunegia bailitzateke, Eliza Katolikoak intelektualei diziplina gogor bat ezarriz konpondu nahi izan du.

Pentsalariek eta zientzi gizonak autoridade handia dute herriaren aurrean, gizon arrunt bat erraz menperatzen du arrazoituz intelektual batek, baina gizon arrunt honek bera baino ikasiago den norbaitekin topatzen den bakoitzean, aldatu beharko luke bere pentsamoldea, arrazoizki ikusten duena onartuko balu. Zertan oinarritzen da beraz, herri xeheko pertsona bere pentsamoldea

osatzeko? Arrazoiz zerbaitetan, fede batetan esaten digu Gramscik. Baina fedea norengan, zertan?

Bere giza multzoarengan batez ere. Hainbeste jende ez daitekeela oker egon pentsatzen du eta, baditu zehazki gogoan ere, inoiz bere multzokoren batek emandako arrazoiak, berari pisuzkoak iruditu zitzaizkionak, duen fedea justifikatzeko aski ditu, fedeari eusteko.

Erljio batek, edo eliza batek fidelen komunidadea apologetikazko arrazoi batzuek birresaten dituen neurrian eta pentsamentu serioaren itxura fedeari ematen dion intelektual sail bat duen neurrian, mantentzen du.

Gu aztertzen ari garen gaia zuzen zuzenean ukitzen du Gramscik honako hau esaten duenean: ideologia hitzaren lehen esangura *ideien azterketa* zen. Ideiak aztertzeko beren funtsezko elementuetan zatitu behar ziren eta zati hauk ez zitezkeen sensazioak baizik izan; ideiak sensazio ziren. Baina sensismoa erlijiozko fedeari lotzea ez zen gauza zaila.

Ideologia hitzak izan ditzakeen esangura guztien artean guk hemen zenbat helbururen funtzioan dagoen pentsamolde eta jokatibide bezala definitzen duena hartu dugu.

Freud

Freud-ek erlijioaz (ez dakit zenbaiteraino bereziko zituen Freudek fedea eta erlijioa) zuen iritziak ere esangura horriekin zerikusirik bai bait du, interesgarria deritzat hemen azaltzeari.

Interpretazio hori Psikoanalisaren barrenetik egiten du noski eta gizonaren baitan dauden indarririk ezkuturenekin lotuz.

Bere hasierako hipotesia gure bizitza gogorregia gertatzen zaigula da, astunegia eta sufrimenturen iturri dugula.

Jasan ahal izateko ahazkarriren beharra sentitzen dugu. Hiru motatakoak liriateke Freudentzat ahazkarri horiek: denbora pasa

egiten diran lanak, gure mixeria den baino xipiagoa dela ustea-razten digutenak; gure sufrimentuak xipitzen dituzten atseginak eta sentimena nagitzen diguten drogak. Erlijioa ere hemen tartean sartuko luke baina zein sailetan egonen lizatekeen ez zuen hain garbi ikusten. Pontu hori garbi utzi nahiz beste alderdi batetatik ekiten dio galdera nagusi bat eginez: zer helburu eta asmo azal-tzen dituzte gizonak beren jokabidetan, zer espero dute bizitzaren-gandik, zer nahi lukete erdietsi? Hori garbi dago, zoriona bilatzen dute. Asmo hori bilatzeko ekinaldiak maila bi du: oinazeari ihes egitea eta atsegin sakonak dastatzea. Zoriona, hortatixe dator-kigu; premia bat handiagoa egiten joan ala larritasuna sortu eta asetzetik, baina hori horrela izateak noizpehinkako gauza egiten du.

Sufrimentua, ordea, sarriago izaten dugu eta hiru aldetatik egiten digu eraso: gure gorputzetik bertatik, kanpoko mundutik eta beste gizakiekiko harremanetatik. Horregatik gehienetan atse-gina bilatzera ere ez gara heltzen, sufrimentuari ihesegite hutsare-kin etsitzen dugu.

Besterekiko harremanek ekartzen dizkiguten sufrimentuei ba-kardadearen bidez erantzun izan diete batzuk, kanpoko mundua-ren mehatxuari ere ihes eginez erantzun ohi zaio edo ta bestere-kin batera zientzia eta teknikaz baliatuz, mundu hori menpera-tzeko.

Bestetan, droga izaten da sufrimentua itzaltzeko bidea. Irri-ken asetzea, atsegina dakarrelako hain zuzen, sufrimentu handi baten oinarri izaten da kanpoko munduak eragozten digunean. Horrentzako erremedioa, gure premien barne-iturburuak berak menperatzea izan da ekialdeko kulturatan eta yogaren bitartez lortu dute. Beste era bat, berriz, irrika horiek beste bide batetatik zuzentzea izaten da, sublimazioaren bidez, lan psikiko eta intelek-tualetan atsegina bilatuz.

Oinazeari ihes egin eta atsegina bilatzeko era-sail honen on-doan, Freudek beste sail bat aipatzen du: gizaki askok, elkarrekin

errealidadearen ameskeriazko irudi bat egiten duenean, sortzen duena atsegin-segurantza eta oinazearengandiko babesa bilatuz.

Sail honetan sartzen ditu Freudek erlijioak ere.

Zoriona libidoaren ekonomia kontu bat delako, bakoitzak bere bidea aukeratu behar duela esaten duenean, erlijioak, gizon guztiei bide bakar bat inposatzen dietelako, askatasunarentzat muga bat direla dio. Ameskerian parte harraraziz, erlijioak neurositik libratzen omen ditu asko baina ez omen du besterik lortzen.

Monod

Gaur bertako pentsalarien artean, Jacques Monod izanen da, gu ikusten ari garen gaiaren aldetik, interesgarrietako bat. Berez biokimikoa da (1965ean Nobel Saria eman zioten eta aurten *Institut Pasteur*-eko zuzendari izendatu dute), baina bere zientziazatik atera ditu filosofia mailako ondorioak ere.

Le hasard et la nécessité izeneko liburuan azaldu berriak ditu bere pentsamentuak. Haien artean, bizitza eta izadiaren sentidu, sorrera eta helburuari buruzko teoriak kritikatzten ditu.

Zientzia gizona denez, ez da harritzekoa gauza guztien gaine-
tik objetibutasuna ipintzea. Liburu horretan, hain zuzen, “erlijio-
zko ideologiek” eta filosofia-sistema handi gehienek, eboluzioa,
bere hasieratik, printzipioren batek zuzenduta dagoela duten us-
tea, objetibutasun faltaz salatzen du.

Ideologia hitza erlijio hitzarekin nahasturik azaltzen da, edo alboan, eta salakuntza ere alderdi horretatik doala arste dut; alegia, gauza guztien esplikazio lizatekeen absolutu bat onartzea, ez duela Monodek oso ondo ikusten, gizonak izadian bere lekua duela eta aurrerapenean oinarriturik dagoela munduaren joera nagusi bat sinetsiz, gure buruari lasaitu bat emateko, hutsunearen zora-
biorik ez sentitzeko eraikitako ideologia bat lizateke fedearen muina.

Baina, ez uste izan erlijioa bakarrik salatzen duenik objetibotasun falta horretaz, marxismoari ere salakuntza berdina ezartzen dio. Monodek klasifikazio bat egiten du horrelako pentsamoldeez.

Lehenengo sail batean, printzipio zuzendaria materia bizian ipintzen duten teoriak aipatzen ditu. Bigarrenengan, printzipio hori izadi osoaren zuzendari dela esaten duten teoriak sartzen ditu. Hauentzat, bizidunak izakirik egokienak eta bukatuenak omen dira eta gizona, eboluzio horren azken ekoizpena "hala izan behar zuelako".

Bigarrenengo sail honetan sartzen ditu Teilhard de Chardin-en teoriak. Hauk, dakizueenez, zientziaren eta fedearen arteko sintesi bat dirateke eta eboluzioa, gizonaren sorrera bitartean biologiazkoa izan dena, hemendik aurrera espirituzkoa izanen omen dela, omega puntuari Jainkoarekin elkartzea gerta dadin arte, esaten digute.

Teilhardentzat, eboluzioa horrela zuzentzen duen indarra "gorunzkako energia" da, edo espirituzkoa bestela esateko.

Monodentzat Teilharden gorunzkako energia, Spencer-en "indar ezagugaitza" eta marxismoaren materialismoa, funtsez antzekoak lirateke.

Bere iritziz materialismoak horrela osatzen du izadiari buruzko teoria: Materia izateko era higitzean datza eta izadia materia guztiak osatzen duenez, eta materiak bakarrik, bilakatze etengabe batetan dabil. Izadiaren egiazko ezaguera orok bilakatze hau ulergarriago egiten du, baina, ezaguera gizonaren eta gainerontzeko materiaren arteko harremanetatik bakarrik atera daiteke. Egiazko ezaguera praktikoa da beraz.

Pentsamentua izadiaren higikeraren zati eta azalpen da; gainera dialektikoa denez, eboluzioaren legeak ere dialektikoa izan beharko du. Dialektika, batez ere sintesiaren mailan, sortzaile da eta izadiaren bilakatzea ere sortzaile eta aurreratzaile da. Bide

hau Monodentzat erabat zientziaren kontrakoa da eta, izadia justifikatzeko, aurrez hartzen den jokabide bat.

Teoria hauek danek, Monodek dioenez, gizona hartzen dute izadi osoaren ekoizpen nagusi bezala, betidanik espero bailitz haren etorrera. Materialismoa bera, Jainkorik gabeko fede bat lizateke eta bai hau (fedea) eta bai hura, izadia helburu batetara zuzendutako zerbait konsideratzen duten ideologiak.

Eta beste biderik?

Orain arte aztertu ditugun pentsalari guztiek fedearen kanpotik egin dituzte beren kritikak, baina ba dira noski gai honetaz hitzegin duten fededunak ere.

Oso gaitza da ordea batzuk eta besteak gonbaratzea, teologoen saioek fedea oinarri bezala bait dute eta lehen ikusi ditugun pentsalariak berriz hasieratik ukatzen dute fedea.

Bi jokabide horien artean, dirudienez, hutsune handi bat dago eta ez da aski arrazoiketa hutsa alderdi batean ala bestean egoi behar den erabakitzeke. Fedegabeek ergelkeria dela uste izanen dute; teologoek berriz gizonaren arrazoiak gainera, Jainkoaren grazia behar dela esanen digute.

Ez da harritzekoa beraz, orain irakurriko duzuenaren eta irakurria duzuenaren artean etendura bat aurkitzea, nire lumaren baldarraz gainera, errealidadean dagoen hutsune hori azaltzen bait du.

Fries

Pentsalari fededunen artean Heinrich Fries-en iritzia jasoko dut. Heinrich Friesek Munich-eko Unibersidadean, oinarrizko teologia irakasten du eta hiri honetantxe, Estudio Ekumenikoen Institutoko zuzendari da. Friesek hau dio fedeari eta ideologiari buruz:

Ideologia eta ideologiazko pentsamentua, errealidadean aurki daitezkeen fenomenoak direla esaten digu lehenbizi, eta beren funtsezko ezagugarriak bilatzen saiatzen da. Hauk dira beretzat ezagugarri horiek:

1.—Ideologiazko pentsamentuaren egiteak eta mamia ez dira loturarik gabeko, libre, balio nagusiko; erabatekotzat hartu behar. Ekoizpen mugatu, menpeko eta ondorio dira, beren sortzeaz geroztik, beren iturburuaren aldetik eta beren mamiaren aldetik, pentsamentuarengan indarra duten eraginek zertuak dira.

2.—Ideologiazko pentsamentua, ez da egiarekiko maitasunez saiatzen bere burua zer den jakiten, hura agertzen, ulerrarazten eta adierazten. Interesek eta asmoek gidatzen dute gehiago ideologiazko pentsamentua; pentsamentua mugiarazten eta beren serbitzuan hartzen duten helburuek zertzen dute.

Ideologiazko pentsamentuak ez du egiaren muina baieztatu beharrik, bilatzen duen helburuaren zergatia baizik. Ekintzak era honetan eragindako pentsamentu hau ez daiteke, beraz, bide erakusle eta arau emaile izan; berau efikaziak erregelatzen du eta bere gaitasun praktikoak justifikatzen.

Horrelako pentsamentu batetan zuzen zer den ez du ideiak erabakitzen, ez eta justiziaren arauak edo balioak ere, helburuak eta gaitasunak baizik. Zerbaitetarako gai dena da zuzen.

3.—Ideologiazko pentsamentuaren ezagugarria dagoen egoera bat, ordena bat, justifikatzeko eta legezkoetzeko erabilia izatea da: politika eta sozial erakundeak, finkatutako formak, politikazko erregelak, tradizio espiritualak osatzen duten egoera, historia-
ren bortxaz etor dakizkeen aldaketez babesteko eta premiak eta beharrak ematen duten ohoreaz koroatzeko.

Ikuspegi honen barrenetik dagoena, ez da bestela izan zitezkeen baina historiak horrelako egin duen gauzatzat hartzen. Ondorio bezala, ez da onartzen alda litekeenik, nahi eta nahi ezkotzat

hartzten da, aldaezintzat. Pentsamentuak onetsi egin behar du premiazkotasun hori eta fedeak eta erlijioak maiz abiatzen dira bide honetatik. Historian zehar gertatzen diren aldaketetan eta politikan ere ideologiazko pentsamentuaren xedea garden azaltzen da. Gertatu denari posible zen irtenbide bakarraren itxura miresgarria ematen zaio eta are Jainkoak nahi izandako gauzarena. Haatik iraultza etengabearen ideologia bat ere ba da.

4.—Ideologiazko pentsamentuan giza errealidadea eta inguruko errealidadea batez ere, ez da onartzen. Ideologia bat dutenak beren ideiaren menpeko izanik, beste izakirengandik aldenturik eta haienganako itxirik egoteak erakusten digute hori hala dela.

Honen ondorio da hain zuzen, horrelako ideologiazko pentsamentuak inguruari eta hurbil dagoenari baino gehiago, bigarren mailan eta at dagoen helburuari behatzea, azaleko gauzei pertsonaren dintasun sakratuari baino gehiago.

5.—Ideologiarentzat, pentsamentua ekintza pertsonal eta bakoitzaren espirituaren ihardukizun baino gehiago, onartutako aurreiritzi sozial eta sortzaile ezezaguneko pentsamentu, bakoitzaren menperatzaile eta bortxatzaile da eta pertsonak ez du haren menpean jarri eta hura jasan beharra besterik.

Horregatixe, goitik datozkion agindu horiek, moztu egiten diote bakoitzaren kontzientziari etika aldeko erabakiak hartzeko hautamena. "Kontzientzia" kolektiboaren aginduak eta nahiak betetzen dituenean jokatzen du zuzen gizonak. Bakoitzaren baitari kanpoak, urrunak eta ezezagunak lapurtzen diote nortasuna.

6.—Ideologiak errealidadea lausotzen du edo ta ez du errealidadearen parte bat besterik haintzakotzat hartzen. Eta halere denaren zuzendari eta taxutzaile izan nahi du. Ideologiazko pentsamentuak edozein gauza esplikatu dezake: historia, iragana eta etorkizuna sistema baten eta honek dukeen dialektikaren saretan

sartzen du, dena aurrez pentsatuta, neurtuta eta prestatuta bailego, akatsik ez dezan izan eta inongo eragozpenik ez dezan sor.

7.—Osotasun uste honek egiten ditu ideologia eta ideologiazko pentsamentua hain oldarti, itxi eta temati.

Elkarrizketa ez dator ondo, pentsamentu klase honekin. Oinarrizko printzipio mugiezinen bitartez; slogan, esaldi-klitxe eta topiko direla medio, egia bilatzeko ordez, gogaikarri zaizkion arrazoiei ihes egiten zaiatzen da.

Ideologiarentzat, egin behar dena ez da errealidadea aztertuz espiritua esnatzea, ez arrazoituz ikusaraztea; aurka dagoena kutsatzea, plott eginda uztea, harritzea, lur jota uztea eta menderatzea baizik. Horretarako mediorik nagusia bildurra sar-tzea da.

Pentsamentu hau ez da egiaren eta gezurraren mailan ibiltzen, adiskidearen eta arerioaren burrukarenean baino. Diferentziak etsaigo bilakatzen dira itsu-itsu dagoenarengan. Bestea aguro bihurtzen da “kontestatzaile”.

Helmut *Thielicke*-k horrela azaldu du hau: sinestea denari dagokio, ideologia nahi lukeenari. Sinesteak pertsonari irtenbide zabalak uzten dizkio, ideologiak desnortasundu egiten du. Sinesteak besteri bere helburu izan dadin uzten dio; ideologiak medio eta menderakizun bihurtzen du. Zerbaitengan uste osoa duenak *zer da egia?* galdetzen du. Ideologiadunak berriz: nola nago ni kutsatuta eta nola kutsa dezaket nik? Sloganak hitzetan nabar-bentzen du desnortasuntze hori. Sloganak ez du egia azaltzeko asmorik, nagusitze gose bat darama berekin. Ez da besteren nortasunaren bila joaten, bere kirio eta sentimentutara baizik.

8.—Horregatik ideologiazko pentsamentuak ez du bere buruaren kritikarik egiten. Ez du bere burua zalantzan jartzen. Bere sistimaren ezin hobeagotasunaren akats gabetasunaren ustetan dago. Besteak ideologo bezala kritikatzeko, epaitzen eta kondenatzen ditu eta pentsakera desberdinak ideologiak dira beretzat.

Ideologia izatearen susmo bakarra aski da ezinbestean gaiztakeria bezala kondena dezan.

Oldarti, itxi eta temati bait da, arerio bat sortu behar du beti oker guztien kulpak harengan bota ahal izateko. Horrela ideologiazko pentsamentuak, oposizioa ere bere sistimaren barrenean sartzten du. Ideologiaren ezagugarriak zorrozki aztertu ondoren Friesek ondorio hau ateratzen du, ikusiko dugun bezala: fedea ez da ideologia bat. Esan digu garbi asko ideologia esaten duenean zer ulertu behar dugun. Horretan oinarriturik, fedea, batez ere kristau fedea, eta ideologia konparatzen ditu.

Fedeak ba du noski bere historia eta fedearen interpretazioak ere bai. Friesek esaten digunez, historian zehar fedearen interpretazio oker bat eman izan da, ideologiazkoa.

Arriskua hor omen dago, fedea zenbait interes eta helbururen serbitzuan ipintzen denean, bere munitik jokabideak ateratzeko ordez aurpegia garbi ez azaltzean.

Nahastearen arriskua beti dago, fedeak gorputz hartu behar bait du munduan eta historian, baina bide batez beste galdera bat ere egin beharrean dago: historiaren une batetan dagoen zerbait, erakunde bat adibidez, fedearen gorputz hartzeko forma bakarra eta ezinbestekoa ahal da? ala ohikeriak utzi eta garaiek eskatzen duten izateko era berria bilatu behar da?

Friesentzat fedeak ez du berez ideologiaren izaera. Ongi ulertzen bada eta behar bezala bizitzen bada; Jainkoa, bere aintza, borondatea, promesak, hitzak eta ekintzak onartzea da norberekoikeriarik gabe eta gizonen serbitzuan ipintzea da.

Alderdi honetatik Friesek azaltzen duen teoriaren muina esaldi hauetan dago:

Kristau fedea ez da ideologia bat, ez bait dute helburu batzuek zertzen, errealidadeek eta esanahiek baizik, bere sinesgaitasunaren arrazoiek ezagutzen bait dute, bizitza eta aukeramen izanik, pertsonaren askatasunean eta arduran finkatuta dagoelako, gizonaren

kontzientzia errespetatzen duelako eta gizonari deitzen diolako, baina pertsona bezala harturik eta ez bereganatu nahi duen gauza bezala.

Fedea ez da ideologia bat, ez delako gizonak standarizatzetik bizi eta bakoitzaren nortasuna gogoan duelako. Gizona ez du bere kanpoan dagoen helburu bat lortzeko mediotzat hartzen. Ez du ideia baten jabe egiten, osotasun baten zati, ez eta gizartean eginkizun huts bihurtzen edo ta etorkizun hobego baten menpe dagoen langile ezezagun.

Aitzitik gizona bera du helburu eta ardatz kristau fedearen muinean oinarriturik: Jainkoaren gizon egitean alegia. Fedearentzat “ismo” eta teorema guztien gainetik eta aurretik gizona dago.

Fedearen oinarriak ez daude gizona menperatzen duten indarren serbitzuan, garaipenaren edo norbaiten interesen serbitzuan —garaipena ez da fedearen kategoria bat—, oinarri horiek maitasunaren adierazpen dira eta bide horren eredia Jainkoa Jesukristorengan deuseztean datza. Horixe diote hitz hauek: “Zuen artean handiena, zuen serbitzari eginen zaizue” (Mt. 23, 11). Jainkoak gizoni eskatzen dien maitasun orokorrean, gizon guztiak maitatuak izateko gai egiten dituenean, ideologia guztitan azaltzen den lagun-etsai eskema, gainditurik gelditzen da erabat. Irekitzeko, bilatzeko eta elkarrizkeratako gai bait da, fedea ez da ideologia bat. Fedeak onartzen ditu galderak eta zalantzan jar dezaten. Alor guztitan dena jakiteko asmorik eta usterik ez du. Bere ezagugarri bezala, muin-muinean darama galdera, ez jakitea, betirako berdin ez irautea, akasdun izatea, mugatua izatea.

Edozein egoera sozial, politiko edo kulturaletan eta historia-
ren edozein garaitan izan bait liteke, ez da ideologia bat. Gizarte-
ren egitura bat suntsitzen denean ez du nahi eta nahi ez galdu
behar, egoera berritan har ditzake forma berriak eta jokabide
berriak bere buruari uko egin gabe. Fedea ez da ideologia bat, ez

du errealdadea lausotzen, harengandik ihes egiten; ez du gizona alienatzen.

Aitzitik, gauzen izatea eta giza errealdadea beren sakontasunik handienetan bilatzen ditu, fedearen oinarritan hauxe bait dago: gizonak bere burua zenbat eta gehiago ezagutu Jainkoa gehiago ezagutzen du eta alderantziz. Friesek bere teoriaren bukaera bezala hauxe esaten digu: ez dezatela fededunek hau gaizki konpreni eta triunfalismo ustelkor batetan jaus. Fedearen ikuspegi honek, fedeak kristauari eta kristau komunitadeari zer eskatzen dien bakarrik azaltzen du.

Filosofo fededunen artean Leslie *Dewart-en* iritziari ere jaikingarria deritzat. Gaurko gizonaren eta batez ere gaurko fededunaren kezkek ongi ezagutzen ditu, marxistekin elkarrizketak izan ditu —Garaudy-rekin batez ere— eta berak uste duenez, kezka horien argitasuna teoria mailan bilatu behar da.

Gaurko gizonari fedeak zer eskaini diezakeon bilatu nahiz, bere iritziz okerra den ideia zahar bat suntsierazi nahi du; alegia Elizaren zeregina beretzat ez da ideia bat zabaltzea, kristautasunak ez dakar mezu bat, misio edo xede bat baizik. Bere erealdadea eta izatea eskaintzen ditu eta ez ideia bat.

gizarte eta fede

GIZARTE ETA FEDE

Argi dago: fedeak bere baitan dakar trazendentziaren deia. Fedeak onartu du "Bestea", "handikaldea".

Baina gizon fededunak hemen du bizitokia, hemendarra da, nahiz eta beregan ukan aingerugogoaren printza dizdizaria. Gizona, hemengo erantzun da eta hango galdera. Izan-modu honek dakarkien ajeak nahiko argi agertzen dira egungo fededun eta marxista kritikoengan: zimentarrietatik bakoitzak onartu duenaren ondoren bestearena nahi du. Gizartegintzarako moldatu den marxismo pentsamenduak "hangotasuna" du gose; jaingogintzarako jaiio den fedeak, "hemengotasuna" du egarri. Giza-izatearen betiko sokatira, azkenean.

Honegatik, gaur egun ez da onartzen bizi-

ekintzatik apartekotasun apartenean egin nahiko litzakeen mundu sagaratu hura. Ez da onargarri sagaratu/profano haren dikotomia.

Orain —inoiz baino areago— fedea ekintza-zale agertzen zaie fededunei. “Sagaratuaren” hes-parrua hautsi egin nahi da, erlijio-kizuna bizitza osoaren barnetik bizi da. Fedea dinamikoki agertzen da bereziki erlijiodunen kontzientzietan. Fedea, bizieraren aldatzaile da.

Fedea, eginkizun gertatzen da eta gizonen serbitzu bide: besteentzakotasuna ezartzen dio fe-deak gizonari, salbabidea eskaintzen dion bitar-tean.

Fedearen gizarte-ekintza behar da. Iraultza?

J. I.

FEDEA, ERLIJOA, GIZARTEA

j. m. torrealday

Praktikan eta obratzean katoliko ez den Maurice Druon frantses akademikoak artikulua publikatu du abuztuaren 7an, "Le Monde"-en Frantziako eguneroko ezagunean. "Kanpotikako ikusle baten antzera" juzgatzen du Eliza katolikoaren gaurko aldakuntza. Ez du konprenitzen, hain bake gozatsuan zegoelarik, zergatik sartu den Eliza oraingo gatazka honetan. Ez du onartzen Elizaren kanbiamendu hau, herriari, nazioari, kalte asko etor dakizkiokeelako hemendik.

Maurice Druon-ek zenbait galdera egiten dio bere buruari:

Zer gertatzen zaio Eliza katolikoari? Arrenguraz egiten dio bakoitzak bere buruari galdera hau, Elizakoa izan ala ez, bere barnean hezia izan ala ez, Elizarekiko lokarriak sendoak izan ala ez. Zeren-eta jite eta goitasun honen jabe den Instituzgo bat, hainbeste urtetan herri baten izpiritu-erakunde nagusia izan denean, eta nazio bateko moral indar nabarmenena denean, gisa da denean eragina izatea, dena kutsatzea, dena markatzea: pentsamendu-eskemak, memoria-aipamenak, bizi-ohiturak, gizabakoen eta multzoen bizi-moduak, arte-agerpenak; dena; Deretxoa ere bai; pertsonaren Estaduairekiko harremana

ere bai. Horregatik, Elizak horren krisis zabala bizi duenean, problema horrek ez du bera bakarrik ukitzen; nazio-bizitza osoa kutsatzen du; herri baten nortasuna bera da alda daitekeena.

“Le Monde”-ko Zuzendaritzak, iritzien garrantziaz jabeturik, Daniélou kardenalari erantzun osagarri bat eman dezan erregutzen dio. Druon jaunak Elizari eskatzen diona bigarren mailako eginkizuna da, sekundarioa, dio Daniélouk. Baina ez dator bat gaurko tendentzia askorekin: erligiorik gabeko kristianismorik ez dago, des-sagaratzea eta sekulargintza mende baten atzerapenez datozen mogimenduak dira. Hain zuzen, gaur, gizonak sagaratuaren behar handiagoa du, inoiz baino.

Iritziak iriñzi. Ustekizun hauetan, aurera egin baino lehen, garbitu behar dugun zenbait iritzi dago. Batez ere erlijioa zer den, edo nola hartua, bere usuarioa zein den, ikusi beharra dago.

A) ERLIJIOA ETA FEDEA

Sekulargintzaren Teologiak maiz darabil gai hau. Gauza bat dago garbi: fedea eta erlijioa, nahiz-eta historian eta teorietan askotan nahasi, ez direla izatez eta berez bat.

Fedeari buruzko iritzietan, guti edo asko, batasun bat lortu dela esan bide daiteke. Gutierrez, dohaina dela, eta Kristianismoak ekarritako Jainkoaren misterioari bakarrik lotua dela.

Erlijioa, ordea, askoz ere zabalagoa da, betidanik-edo eza-gutzen dena, etnologiak dioskunez. Baina, gaur, nola ulertzen dugu erlijio hitza eta erlijio fenomenua? Hor dago koska, “erlijioa” gaurko hiztegian ez da-ta hitz unibokoa, sentidu bakarrekoa. Honentzat, erlijioa, fedea kultura-forma bilakatua da.

A. Liégé-ntzat (1), fedea, Jainkoagandik gizonarenganako

---

(1) P. A. LIEGE: *La religion qui n'est pas la foi*, in *Parole et Mission*, 31, oct. 1965, 560-566 horr.